

УДК 159.923 (092) (072.2)

МОРГУН Володимир Федорович

*кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г.Короленка*

АВТОБІОГРАФІЧНИЙ ОПИТУВАЛЬНИК «ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ФАХІВЦЯ»

Подається опис автобіографічного опитувальника, що базується на авторській концепції багатовимірної структури особистості, інваріанти і параметри якої інтегрують у собі надбання, перше, літературознавства в описі образів героїв художніх творів, по-друге, історичної науки в аналізі постатей історичних діячів, й виступають характеристиками історико-психологічного портрету особистості фахівця.

Ключові слова: *особистість, багатовимірна теорія особистості, історико-психологічний портрет фахівця.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми адекватної характеристики особистості має зовнішньопсихологічний і внутрішньопсихологічний аспекти. Для розкриття першого аспекту достатньо назвати такі галузі людської діяльності, як освіта, праця, література та історія.

У сучасній українській освіті маємо подвійні стандарти щодо, наприклад, характеристики школяра. Згідно з нормативними документами на кожного учня складається принаймні три характеристики – в 4, 9, 11 класах. Але вони мають досить довільну форму, не підписуються психологами й часто так і залишаються в особових справах, невідомі ні батькам, ні професійним навчальним, ні трудовим закладам (за виключенням хіба що силових структур). Як би ми не пишалися сертифікатами незалежного тестування, вони аж ніяк не замінять повноцінної хара-

ктеристики дитини, тим більше – характеристики-рекомендації випускника школи [13].

Дещо краще справи з характеристиками працюючих фахівців. Тут певним проривам завдячуємо державній службі зайнятості, кадровим і рекрутинговим агенціям. Об'єктивність характеристик претендента на робоче місце, складених їхніми спеціалістами, вимірюється його професійною освітою (рівнем кваліфікації), тривалістю його праці, професійними досягненнями й відповідною грошовою винагородою. Але найбільш масштабними характеристиками особистості займаються такі галузі людської діяльності, як література й історія, бо вони охоплюють увесь життєвий шлях, а також виходять за його межі, торкаючись з одного боку – родоводу та з іншого – наслідків її життєдіяльності для майбутнього.

Будь-яке історико-педагогічне дослідження не може обійтися без герменевтики – «мистецтва розуміння», коментування, пояснення текстів (Ф. Шлейермахер, В. Дільтей, Г.О. Балл, Н.В. Чепелева). Найціннішим для нас у герменевтиці стало пояснення «життєвості» й «науковості» біографії й творчості як одного цілого крізь призму історико-культурної традиції. В.С. Барахов у «Літературному портреті» дає таке визначення: «Образ художній – це форма відображення дійсності в конкретних і разом з тим узагальнюючих картинах людського життя, перетворена в світлі естетичного ідеалу художника, яка створюється за допомогою вимислу» [1, с. 10].

О.М. Левідов у роботі «Автор – образ – читач» стверджує, що образ повинен задовольняти певні вимоги: критерій одиничного дозволяє читачеві сприймати даний образ (персонаж) як певну живу особистість; критерій особливого допомагає сприймати даний історичний момент у всій його специфічності, прослідкувати його вплив на особисте, сімейне та громадське життя людини; критерій загального бере до уваги риси людини, властивості інтелекту, які зустрічаються взагалі у людей.

В.Ф. Моргун разом з Т.В. Каплун в її дипломній роботі «Автор, герой та читач в житті та літературному творі (на прикладі багатовимірного літературно-психологічного аналізу поеми М.В. Гоголя «Мертві душі» в школі)» зробили спробу, спираю-

чись на психологічну багатовимірну концепцію особистості [11; 12; 16], побудувати схему літературно-психологічного аналізу героя літературного твору [7, с.19]. Новий варіант «образу героя художнього твору» збагатився і став більш систематизованим, ніж чисто літературознавчі схеми.

Відбувається цікава зміна акцентів у визначенні ролі особистості в історичній науці. Відомий історик Я.Й. Грицак зауважує: «Історики добре знають: те, що думають чи уявляють люди, в історії часто відіграє більшу роль від того, що було насправді» [4, с. 273]. Це підтверджує й В. Суворов, чий історичні праці мають сьогодні в світі найбільші тиражі: «Нас привчили сприймати історію як набір імен, дат і фактів. Історію перетворили на нудний телефонний довідник. А між тим, історія не телефонна книга, а самий цікавий роман, безкінечний роман в сотні тисяч томів. Історія – це роман, який поки не написаний. Завдання історика, завдання письменника – перекласти на папір цей уже написаний життям роман» [26, с.105]. Відмінність цього історичного роману від історичного довідника полягає в наявності глав, «чарівність» яких полягає в тому, що їх «зміст протоколами не зафіксовано. Це особисті спогади, розповідь однієї... людини іншій» [там само].

Уявлення про історичну особистість тісно пов'язане з розумінням цілісного образу народу та пройденого ним історичного шляху. Відомий російський історик С. Соловйов зазначав, що «усвідомлюючи значення великої людини, ми усвідомлюємо значення народу» (цит. за В.І. Вернадським [3, с.164]).

Подібні погляди зустрічаємо й у праці М.Ф. Котляра «Історія України в особах: Давньоруська держава», де автор пише, що історична особа є частиною народу, який її породив. Роль особистості в історії важлива, а в ряді випадків – і вирішальна. Такі українські історики, як В. Шевчук, В. Чуйко, В. Антонович, М. Костомаров, М. Грушевський, академік М. Василенко, письменники та науковці Г. Хоткевич, Ю. Хорунжий, Н. Яковенко, В. Замлинський, В. Щербак, М. Котляр, В. Смолій відомі своїми біографіями історичних особистостей [13; 19]. Академік В.О. Пашенко зазначає, що персоналії є надзвичайно важливим об'єктом будь-якого дослідження, а особливо краєзнавчого.

В.А. Смолій та В.С. Степанков, наприклад, описують біографію історичної особи за такими пунктами: неоднозначність оцінки діяльності у різних документах; де, коли, у якій сім'ї народився; яку освіту здобув; за яких умов почав свою діяльність; внутрішня та зовнішня політика, яку провадив; зв'язок з тогочасними відомими особами; підсумок життя та діяльності, їх значення для майбутнього. Отже, в історії важко знайти однозначні погляди на життя й діяльність того чи іншого історичного діяча, однак якою б не була його біографія, можна вилучити певні схеми дослідження особистості та її ролі в історії (В.В. Колодочка [8, с. 41]).

Портрет героя художньої книги або історичного діяча є центральною проблемою мемуарно-автобіографічних чи біографічних творів, оскільки це, згідно з автором «описової психології» як гуманітарної науки В. Дільтеєм: «...Найвища та найбільш інструктивна форма, в якій нам представлено розуміння життя. Тут життєвий шлях поданий як дещо зовнішнє, чуттєве, від чого розуміння повинно проникнути до того, що обумовило цей шлях у певному середовищі. Тому людина, яка розуміє цей життєвий шлях, ідентична тій, яка створила цей шлях» [5, с. 139]. Одними з перших біографічний метод застосували В. Томас і Ф. Знанецький у соціологічному дослідженні життя та цінностей польських селян у Європі та Америці. Підхід до аналізу особи через її життєвий шлях був представлений у 20-ті роки ХХ століття М.О. Рибниковим. Роботами С.Л. Рубінштейна і Б.Г. Ананьєва було доведено, що особа не тільки продукт своєї біографії, але й суб'єкт її активного творення (див. також: Абульханова-Славська, Анциферова, Максименко, Рибалко, Сохань, Чепа). Чудовим прикладом самоаналізу життєвого шляху є автобіографічна розвідка І.А. Зязюна «Педагогіка добра: ідеали і реалії» [6].

Узагальнюючи пункти характеристики історичного діяча (за Колодочкою) з параметрами багатовимірної психологічної концепції особистості (за Моргуном) та лініями аналізу образу літературного героя (за Моргуном, Каплун), можна запропонувати схему історико-психологічного портрету особистості як

суб'єкта історичного процесу та героя біографічного твору (див. нижче схему 1).

Інваріанти та параметри багатовимірного аналізу особистості в психології		Лінії аналізу особистості як суб'єкта історії та героя біографічного твору
Просторово-часові орієнтації	На минуле	Генеалогічне дерево (предки), біографія
	На теперішнє	Історичний період, в який живе та діє; темперамент
	На майбутнє	Плани, сподівання, мрії
Потребовольові переживання	Негативне	Песимістичне, врівноважене та оптимістичне відношення героя до подій, інших людей та до себе
	Амбівалентне	
	Позитивне	
Змістовна спрямованість особистості	На працю	Професія особи, види занять
	На спілкування	Взаємодія з іншими людьми
	На себе	Самооцінка, рівень домагань, характер
Рівні опанування досвідом	Навчання	Де й коли навчався
	Відтворення	Чим найбільше відомий
	Творчість	Новаторство, значення досягнень для майбутнього
Форми реалізації діяльності	Моторно-рухова	Вчинки героя
	Перцептивна	Портретна характеристика, світосприйняття
	Мовленнєво-розумова	Вислови, наукова, культурно-інтелектуальна спадщина

Схема 1. Структура історико-психологічного портрету особистості як суб'єкта історичного процесу та героя біографічного твору (за Моргуном, Каплун, Колодочкою).

Завданням даної статті є (1) опис автобіографічного опитувальника «Історико-психологічний портрет фахівця» як критеріально-орієнтованої методики психодіагностики, та (2) його застосування на прикладі автобіографічної рефлексії автора.

Виклад основного матеріалу. Призначення методики автобіографічного опитувальника: за допомогою методу анкетного опитування можна зібрати основну масу інформації про життєвий шлях людини та її плани на майбутнє, але, щоб вона була більш достовірною, слід поєднувати його з іншими методами: анкетування і спостереження, анкетування й вільне інтерв'ю.

Отриману інформацію можна використовувати для написання біографій відомих людей. Таким чином ми матимемо змогу запобігти безликості історії в різних її масштабах: від історії родини, колективу, великих груп до історії країн та людства.

Якщо дослідженням буде охоплена значна кількість респондентів, то, порівнюючи індивідуальні результати з середніми по вибірці, можна оцінити типовість чи нетиповість історико-психологічного портрету кожного учасника, тієї чи іншої групи людей.

Принцип побудови та психологічний зміст опитувальника. Методика «Історико-психологічний портрет фахівця» базується на особистісному та демократичному підходах у науці та освіті, відповідає теоретичним моделям представників описової психології В. Дільтея та Е. Шпрангера, сучасним поглядам на структуру особистості в літературі, історії та психології.

Для подальшого психологічного аналізу скористаємося визначенням особистості, що має багатовимірну структуру з п'яти інваріантів та вісімнадцяти параметрів [11; 12]. У запропонованій автором багатовимірній концепції *особистість* – це людина, яка активно опановує і свідомо перетворює природу, суспільство і власну індивідуальність. Вона має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, потребовольових емоційних переживань, змістовних спрямованостей, рівнів опанування досвідом і форм реалізації діяльності. Цим співвідношенням визначається свобода суб'єктного самовизначення особистості в її вчинках і міра відповідальності за їхні наслідки (включаючи й підсвідомо непередбачувані) перед природою, суспільством і своїм сумлінням.

Розглянемо далі ті особистісні конструкти, які являють собою концептуальну багатовимірну модель історико-психологічного портрету особистості. *Просторово-часові орієнтації* складаються з орієнтацій на минуле (генеалогічне дерево, біографія), на сучасне (історичний період, у який живе та діє; темперамент) й орієнтації на майбутнє (плани, сподівання, мрії). *Потребо-вольові емоційні переживання* мають негативний знак (песимістичні), амбівалентно-врівноважений і позитивний знак (оптимістичні) відношення героя до речей, інших людей, подій та самого себе. *Змістовні спрямованості особистості* передбачають трудову мотивацію (професія особи, види занять), спілкування (взаємодія з іншими людьми), і самодіяльну мотивацію, що спрямована на себе (самооцінка, рівень домагань). *Рівні опанування досвідом* розподіляються на навчання (де й коли навчався), відтворення (чим найбільше відомий), пізнання та творчості (новаторство, значення досягнень для майбутнього). *Форми реалізації діяльності* можуть бути моторно-руховими (вчинки героя), наочно-перцептивними (портретна характеристика, світосприйняття), мовленнєво-розумовими формами (вислови, культурно-інтелектуальна, наукова спадщина). Саме ці концептуальні критерії-характеристики покладені в основу розробки емпіричних індикаторів та формулювання змісту автобіографічного опитувальника «Історико-психологічний портрет фахівця» [9].

Опитувальник «Історико-психологічний портрет фахівця» має вступ, де міститься звернення до респондента, вказується організація, яка проводить опитування і його мета. Крім того зазначається, що респондент може обрати форму відповіді на запитання: анкета чи інтерв'ю. В основній частині питання розбиті на блоки: 1) родовід, сім'я – 13 питань; 2) навчання і професія – 8; 3) посади та професійна кар'єра – 4; 4) наука – 7; 5) соціально-психологічні відносини, захоплення – 12; 6) віра, релігія – 6 питань. Насамкінець – 5 питань експрес-опитування, при складанні яких враховувався «Опитувальник реального, бажаного та фантастичного бюджетів часу людини» В.Ф. Моргуна [17]. Це такі запитання: Що вас найбільше радує в майбутньому? (“Я”-ідеальне); Чому б ви хотіли навчитися? (“Я”-бажане).

Весь опитувальник складається з питань відкритого типу, відкритою є і сама методика, тому що після останнього змістовного блоку респонденту пропонується відповісти на ті питання, які би він хотів поставити собі сам (якщо виникне таке бажання).

Бланк опитувальника

«Історико-психологічний автопортрет психолога»

1. РОДОВІД, СІМ'Я:

- 1.1. Прізвище, ім'я, по-батькові.
- 1.2. Де й коли Ви народилися?
- 1.3. Опишіть, будь-ласка, свій портрет (зовнішність, фігура).
- 1.4. Ким були Ваші предки?
- 1.5. Як звати(ли) Ваших батьків і чим вони займалися?
- 1.6. Якою була сім'я, в якій ви народилися (багатодітна / 1 дитина; - повна / неповна)?
- 1.7. Чи маєте дружину?
- 1.8. Як його (її) прізвище, ім'я, по-батькові?
- 1.9. Де ви познайомилися?
- 1.10. Хто за професією чоловік (дружина)?
- 1.11. Чи є у Вас діти? Скільки?
- 1.12. Як їх звати? Скільки їм років і чим вони займаються?
- 1.13. Скільки у Вас онуків (правнуків)? Як їх звати? Який їх вік? Де вони навчаються чи працюють?

2. НАВЧАННЯ ТА ПРОФЕСІЯ:

- 2.1. Хто в сім'ї найбільше займався Вашим вихованням?
- 2.2. Чи ходили Ви до дитячого садка?
- 2.3. Коли Ви пішли до школи?
- 2.4. Що із шкільного життя запам'яталося найбільше? 2.5. Ваш улюблений вчитель?
- 2.6. Як Ви закінчили школу, яку та коли?
- 2.7. Хто на Вас мав вплив при виборі професії? 2.8. Куди Ви вступили після школи?

3. ПОСАДИ ТА ПРОФЕСІЙНА КАР'ЄРА:

- 3.1. Яку посаду чи які доручення виконували в школі? 3.2. Ви були активним студентом? У яких заходах брали участь?
- 3.3. Які посади Ви займали чи займаєте на сьогоднішній день?
- 3.4. Які відомчі, регіональні, урядові, державні відзнаки, нагороди, звання маєте?

4. НАУКА:

- 4.1. Чи брали Ви участь у шкільних олімпіадах чи універсиадах? З яких предметів і які місця займали?
- 4.2. Які були теми Ваших курсових? Хто ними керував? Чому саме такі теми?
- 4.3. Хто був керівником дипломної роботи та яка була її тема?
- 4.4. Які були теми Вашої кандидатської (або, якщо є, то й докторської)?
- 4.5. Автором або співавтором яких статей, брошур, книг Ви є? Чи маєте свідоцтво про винаходи?
- 4.6. До якої психологічної школи Ви себе відносите? Чи відбувалася еволюція Ваших поглядів у цьому контексті?
- 4.7. Чи маєте Ви учнів і які їх досягнення?

5. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВІДНОСИНИ, ЗАХОПЛЕННЯ:

- 5.1. Яке Ваше хобі у вільний час?
- 5.2. Ваш улюблений колір, квітка, тварина?
- 5.3. Чи займаєтеся спортом, туризмом, городництвом, садівництвом тощо?
- 5.4. Кого Ви вважаєте своїм кращим другом?
- 5.5. Хто є Вашими однодумцями?
- 5.6. Чи є у Вас кумири? Хто це?
- 5.7. Ви маєте багато опонентів?
- 5.8. Хто є Вашими ворогами?
- 5.9. Ваші улюблені книги, автори, кінофільми?
- 5.10. Чи відвідували Ви яку-небудь школу мистецтв чи гурток? Де?
- 5.11. Ви вмієте грати на якомусь музичному інструменті?
- 5.12. Членом яких товариств, партій, клубів Ви є чи були?

6. ВІРА, РЕЛІГІЯ:

- 6.1. Чи вірите Ви в Бога?
- 6.2. Ви ходили чи ходите до церкви?
- 6.3. У що Ви вірите? У чому вбачаєте сенс людського (свого) життя?

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю:

1. Що Вас найбільше радує:
  - в минулому?
  - у сьогоднішньому?
  - у майбутньому?
  - в роботі?
  - у спілкуванні?
  - у собі (властивості темпераменту, риси характеру, звички)?
2. Чому б Ви хотіли навчитися?

3. Що б тривало якомога довше?
4. Якими творчими досягненнями пишаєтесь найбільше?
5. Що Вас найбільше бентежить
  - із зробленого власноручно?
  - із побаченого в житті?
  - із прочитаного, продуманого?

Одиниця виміру і надійність результатів. Якісними психологічними одиницями виміру (за номінативною шкалою, або шкалою найменувань) є розглянуті вище п'ять інваріантів та п'ятнадцять індикаторів-характеристик, які складають оригінальний портрет фахівця в номінативній шкалі виміру. Кількісними одиницями (за порядковою шкалою) можуть виступати рангові (порядкові) місця, які може посісти той чи інший індикатор-характеристика у відповідній ієрархії параметрів або інваріантів на підставі контент-аналізу тексту (частоти певних відповідей) респондента.

Надійність результатів посилює можливе порівняння з методами спостереження, аналізу продуктів діяльності, документів, оцінки незалежних експертів тощо. Для перевірки значущості кількісних даних, можливе застосування математичних статистичних критеріїв надійності.

Обґрунтованість методики забезпечується її відповідністю теоретичній моделі багатовимірної концепції особистості, яка широко використовується в різних галузях психологічної науки і практики [11; 12; 15; 16; 18], та емпіричним лініям аналізу особистості як суб'єкта історії та героя біографічного твору, що знайшли своє відображення в художній та історичній літературі [1; 3; 4; 5; 7; 8; 9].

Процедура опитування носить, як правило, індивідуальний характер і включає в себе такі етапи: 1) *початковий етап* проводиться під час першого знайомства респондента з анкетною й містить у собі ознайомлення з метою, інструкцією, бланком опитувальника та рекомендаціями щодо заповнення; 2) *основний етап* триває протягом часу, не більше тижня, який респондент витрачає на відповіді анкети у зручних для себе умовах (зокрема в домашніх, де під рукою можуть бути необхідні документи,

щоденники тощо); 3) *етап збирання бланків опитувальника з відповідями* починається тоді, коли респондент (респонденти) відповіли на поставлені в анкеті питання.

Обробка та якісний аналіз результатів. Для обробки та якісного аналізу результатів потрібно отримати текст відповідей, які дають уявлення про історико-психологічний портрет фахівця. За наявності статистики таких даних можна узагальнити вікові особливості, гендерні відмінності респондентів, виявити характеристику різних професій, соціальних груп, партій, епох тощо.

Труднощі та обмеження у використанні методики. Труднощами при використанні методики можуть бути вади пам'яті, мотивація респондента, прикрашання або недооцінка своєї ролі в історії. Для їх подолання варто скористатися додатковими методами незалежних експертів, аналізу документів тощо.

До вікових обмежень може призвести погіршення стану здоров'я людини у похилому віці. У цьому випадку краще максимально розвантажити респондента і скористатися опитуванням у формі інтерв'ю з використанням аудіо- або відеозаписів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Спираючись на описовий підхід у психології, надбання літератури та історії стосовно персонажів літературних творів і героїв історичних подій, а також – багатовимірну теорію особистості, вдалося розробити критеріально-орієнтовану методику психодіагностики – автобіографічний опитувальник «Історико-психологічний портрет фахівця». Апробація опитувальника за участю полтавського психолога і педагога Т.І. Гавакової [19], завідувача кафедрою психології Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка В.Ф. Моргуна [2], та колишніх і теперішніх викладачів цього навчального закладу (Н.О. Чайкіна, А.П. Коняєва, О.Г. Коваленко) підтвердила його монографічну валідність [8]. Зазначимо, що дана методика може бути використана для дослідження персоніфікованого розвитку будь-якої галузі життя суспільства (як різновид «історії в особах») під час співпраці з живими учасниками історичного процесу або вивчення їхнього спадку [6; 21; 23; 24; 25; 27].

Найближчим завданнями є розробка комп'ютерної версії методики. Перспективні завдання – подальше дослідження істо-

рико-психологічних портретів фахівців, порівняльний аналіз індивідуальних, вікових, гендерних, професійних, етнічно-культурних особливостей діячів сучасної світової історії та історії України.

Список використаних джерел

1. Барахов В.С. Литературный портрет / В.С. Барахов. – Л.: Наука, 1985. – 312 с.
2. Білик Н.І. Діалог з українським психологом Володимиром Моргуном / Н.І. Білик // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 1-2. – С. 68-72.
3. Вернадский В.И. Труды по всеобщей истории науки / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1988. – 336 с.
4. Грицак Я.Й. Незавершена війна. Замість післяслова / Я.Й.Грицак // Моргун Ф.Т. Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу. Факти і наслідки. Вид. 4-е, перероб. і допов. – Полтава : Дивосвіт, 2008. – С. 271-276.
5. Дільтей В. наброски к критике исторического разума / Вильгельм Дильтей // Вопросы философии. – 1988. – № 4. – С. 135-152.
6. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / Іван Андрійович Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
7. Каплун Т.В. Автор, герой и читатель в жизни и литературном произведении. Дипломная работа студентки филологического факультета: [Науч. руков.: В.Ф.Моргун] / Т.В. Каплун. – Полтава, 1991. – 52 с. (На правах рукописи).
8. Колодочка В.В. Историко-психологичний портрет фахівця. Магістерська робота. Науковий керівник: В.Ф. Моргун / В.В. Колодочка. – Полтава, 2006. – 165 с. (На правах рукопису).
9. Колодочка В.В. Историко-психологичний портрет фахівця. Методичні матеріали та рекомендації / В.В. Колодочка, В.Ф. Моргун. – Полтава, 2006. – 50 с.
10. Максименко С.Д. Генезис существования личности / С.Д. Максименко. – К. : ООО«КММ», 2006. – 240 с.
11. Монистическая концепция многомерного развития личности: Аннотированный библиографический указатель с 1984 по 1988 годы: [Сост. В.Ф. Моргун]. – Полтава : ПДПИ, 1989. – 56 с.

12. Моргун В.Ф. Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування / В.Ф. Моргун // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 2. – С. 27-40.

13. Моргун В.Ф. Методика складання та аналізу багатовимірної характеристики-рекомендації випускника школи: довільний і алгоритмізований варіанти / В.Ф. Моргун // Методи психодіагностики підлітків. Навч. посіб.: [За ред. О.Д.Кравченко, В.Ф.Моргуна]. – Полтава, 1995. – С. 105-122.

14. Моргун В.Ф. Кафедра психології / В.Ф. Моргун // Ювілей психолого-педагогічного факультету: сторінки 25-літньої історії: [За ред. Н.Д. Карапузової, О.О. Григор'євої]. – Полтава, 2002. – С. 19-20.

15. Моргун В.Ф. Наукова школа «Психологія багатовимірної особистості» / В.Ф. Моргун // Інноваційна діяльність ПДПУ імені В.Г. Короленка: [За ред. В.О. Пашенка]. – Полтава : ЮЦ ПДПУ, 2002. – С. 45-46.

16. Моргун В.Ф. Психологія особистості в педагогіці А.С. Макаренка / В.Ф. Моргун. – Полтава : АСМІ, 2002. – 84 с.

17. Моргун В.Ф. Опитувальник реального, бажаного і фантастичного бюджетів часу людини / В.Ф. Моргун // Психолог. – 2003. – № 44. – С. 7-14.

18. Моргун В.Ф. Развитие психологической мысли и Полтавщина / В.Ф. Моргун // Освіта регіону. – 2005. – № 1. – С. 54-62.

19. Моргун В.Ф. Коректор вогню та психіки: Тамара Іванівна Гавакова / В.Ф. Моргун, В.В. Колодочка // Історія Полтавського педагогічного університету в особах: [За ред. В.О. Пашенка]. – Полтава : АСМІ, 2004. – С. 34-38.

20. Моргун В.Ф. Проблема периодизации развития личности в психологи / В.Ф. Моргун, Н.Ю. Ткачева. – М. : МГУ, 1981.– 84 с.

21. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми і перспективи розвитку досліджень неперервної професійної освіти / Н.Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Зб. наук. праць: [За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – У 2-х част. – Ч. 1. – К., 2001. – 392 с.

22. Пашенко В.О. Кафедрі психології Полтавського педагогічного – 25 / В.О. Пашенко, Н.Д. Карапузова // Імідж сучасного педагога. – 2005. – №5. – С. 3-4.

23. Побірченко Н.А. Організація профорієнтації в процесі профільного навчання у загальноосвітній школі / Н.А. Побірченко // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи. Зб. наук. праць: [За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – К., 2003. – С. 583-587.

24. Помиткін Е.О. Духовний розвиток учнів у системі шкільної освіти: Науково-методичний посібник / Е.О. Помиткін. – К. : ІЗМН, 1996. – 164 с.

25. Рибалка В.В. Роль психологічної культури у професійному становленні гуманітарно-технічної еліти / В.В. Рибалка // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Зб. наук. праць: [За ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО]. – У 2-х част. – Ч. 1. – Харків : НТУ «ХПІ», 2002. – 432 с.

26. Суворов В. Признаю / В. Суворов // На захист батька: Автор-укладач В.Ф.Моргун. – Полтава : Полтавський літератор, 1998. – С. 102-106.

27. Чепя М.-Л. Історико-психологічна реконструкція особистості Бояна / М.Л. Чепя // Історія України. – 2001. – № 31-32. – С.15-21.

Моргун В.Ф.

АВТОБИОГРАФИЧЕСКИЙ ОПРОСНИК «ИСТОРИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ СПЕЦИАЛИСТА»

Дается описание автобиографического опросника, который базируется на авторской теории многомерной структуры личности, инварианты и параметры которой интегрируют в себе разработки, во-первых, литературоведения в описании образов героев художественных произведений, во-вторых, исторической науки в анализе фигур исторических деятелей, и выступают характеристиками историко-психологического портрета личности специалиста.

Ключевые слова: личность, многомерная теория личности, историко-психологический портрет специалиста.

Morgun V.F.

THE AUTOBIOGRAPHIC QUESTIONNAIRE «HISTORY-PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF SPECIALIST»

The description of the autobiographic questionnaire which is based on the author theory of multidimensional structure of personality is given, invariants and the parameters of which integrate in itself developments, at first, literary criticism in description of appearances of artistic works heroes, secondly, historical science in the analysis of historical figures, and come forward descriptions of history-psychological portrait of personality of specialist.

Keywords: personality, multidimensional theory of personality, history-psychological portrait of specialist.

Надійшла до редакції 18.12.2011 р.